

Skutki cesji wierzytelności własnych na gruncie podatku od towarów i usług oraz podatku od czynności cywilnoprawnych

The effects of the assignment of claims in value added tax and tax on civil law transactions

Sebastian Kopacz

Prawnik, pracownik Instytutu Studiów Podatkowych

Prowadzenie działalności gospodarczej wiąże się z ryzykiem nieuiszczenia przez nabywcę towarów lub usług należności za sprzedane świadczenia. Rozwiązaniem w tym wypadku może być sprzedaż nieuregulowanej przez dłużnika wierzytelności. W artykule autor odpowiada na pytanie, czy przeniesienie wierzytelności za wynagrodzeniem mniejszym od wartości nominalnej lub jej równym stanowi świadczenie usług oraz skutkuje powstaniem obowiązku podatkowego na gruncie podatku od towarów i usług, jak również podatku od czynności cywilnoprawnych.

Słowa kluczowe: wierzytelność, cesja, świadczenie usług, obowiązek podatkowy

Doing business involves the risk that the buyer will not pay for our goods or services. The solution in this case may be the assignment of claims. In the article, the author answers the question whether debt sale for a compensation that is less or equal to the nominal value constitutes the provision of services and results in a tax obligation in of value added tax as and tax on civil law transactions.

Keywords: value added tax, assignment of claims, tax obligation

Instytucja cesji wierzytelności została uregulowana w przepisach art. 509-518 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny¹. Z przepisów tych wynika, że wierzyciel (cedent) przenosi na osobę trzecią (cesjonariusza) określoną wierzytelność. W wyniku tej umowy następuje zmiana po stronie wierzyciela – w miejsce dotychczasowego wstępuje cesjonariusz. Skutkiem tej umowy jest przejście na cesjonariusza ogółu uprawnień przysługujących dotychczasowemu wierzycielowi, który występuje ze stosunku zobowiązaniowego, jaki go wiązał z dłużnikiem. Cesjonariusz nabywa wierzytelność w takim stanie, w jakim była w chwili zawarcia przedmiotowej umowy, a więc ze wszystkimi związanymi z nią prawami i brakami (np. przedawnieniem)².

Zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług³ opodatkowaniu tym podatkiem podlegają odpłatna dostawa towarów i odpłatne świadczenie usług na terytorium kraju. Przez dostawę towarów rozumie się przeniesienie prawa do rozporządzania towarami jak właściciel (art. 7 ust. 1). Przedmiotem sprzedaży w analizowanym stanie faktycznym jest wierzytelność. Nie stanowi ona towaru w rozumieniu art. 2 pkt 6 wspomianej ustawy, ponieważ nie jest rzeczą albo energią. Czynność sprzedaży wierzytelności nie będzie zatem traktowana jako dostawa towarów. Z kolei przez świadczenie usług rozumie się każde świadczenie na rzecz osoby fizycznej, osoby

prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, które nie stanowi dostawy towarów (art. 8 ust. 1). Przez świadczenie usług rozumie się także przeniesienie praw do wartości niematerialnych i prawnych, bez względu na formę, w jakiej dokonano czynności prawnej (art. 8 ust. 1 pkt 1).

W tym kontekście TSUE w wyroku z dnia 27 października 2011 r.⁴ zwrócił uwagę na to, że podmiot, który na własne ryzyko nabywa trudne wierzytelności po cenie niższej od ich wartości nominalnej, nie świadczy odpłatnie usługi i nie dokonuje tym samym czynności z obszaru działalności gospodarczej objętej zakresem stosowania VI dyrektywy⁵, jeżeli różnica między wartością nominalną tych wierzytelności a ceną ich sprzedaży odzwierciedla ich rzeczywistą wartość ekonomiczną w chwili sprzedaży. W takich okolicznościach cesjonariusz wierzytelności nie otrzymuje żadnego wynagrodzenia od cedenta, ponieważ różnica między wartością nominalną cedowanych wierzytelności a ceną ich sprzedaży odzwierciedla rzeczywistą wartość ekonomiczną owych wierzytelności w chwili sprzedaży, uzależnioną od wątpliwych perspektyw na ich spłatę i zwiększonego ryzyka niewypłacalności dłużników.

Taka ocena została wyrażona również w doktrynie⁶ oraz w orzecznictwie. W wyroku NSA wydanym w składzie siedmiu sędziów w dniu 19 marca 2012 r.⁷ wskazano, że transakcji

nabycia na własne ryzyko wierzytelności trudnej po cenie niższej od jej wartości nominalnej nie można zakwalifikować jako świadczonej przez nabywcę wierzytelności usługi w rozumieniu art. 5 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. ze względu na to, że w takim przypadku nie mamy do czynienia z zobowiązaniem się przez usługodawcę do ściągnięcia długu w zamian za wynagrodzenie. Pogląd ten pozostał aktualny również w późniejszym orzecznictwie NSA, m.in. w wyroku z dnia 18 czerwca 2015 r.⁸ i wyroku z dnia 23 stycznia 2018 r.⁹

Analogiczne stanowisko prezentują organy podatkowe. W interpretacji indywidualnej z dnia 26 kwietnia 2018 r.¹⁰ Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej stwierdził, że nabycie wierzytelności trudnych, co do których zbywca nie osiągnął efektu w postaci ich wyegzekwowania za cenę niższą od ich wartości nominalnej, nie stanowi świadczenia usługi. Jednocześnie cena wierzytelności odzwierciedla rzeczywistą wartość ekonomiczną wierzytelności w chwili ich sprzedaży, uzależnioną od wątpliwych perspektyw na ich spłatę i zwiększonego ryzyka nieuregulowania przez dłużników. W konsekwencji transakcja, której przedmiotem jest nabycie wierzytelności trudnych, pozostaje poza zakresem opodatkowania podatkiem od towarów i usług.

Zgodnie z powyższym opodatkowaniu tym podatkiem nie podlega nabycie wierzytelności własnych za cenę poniżej wartości nominalnej. Wątpliwości rozstrzygane w przedstawionych orzeczeniach powstały wskutek istnienia różnicy między wartością nominalną cedowanych wierzytelności a ceną ich sprzedaży. Stąd pytanie, czy owa różnica może stanowić wynagrodzenie nabywcy, a w konsekwencji czy nabywca świadczy usługę na rzecz zbywcy. Odpowiedź wynikająca z zaprezentowanych orzeczeń i interpretacji podatkowych jest przecząca – różnica między wartością nominalną wierzytelności a ceną jej zakupu nie jest wynagrodzeniem nabywcy. Taki problem nie występuje natomiast w przypadku sprzedaży wierzytelności za cenę odpowiadającą wartości nominalnej. Nie powstaje wówczas różnica (dyskonto) między wartością nominalną wierzytelności a ceną ich nabycia przez nabywcę. O ile strony nie ustanowiły osobnego wynagrodzenia w umowie, w takiej konfiguracji nie występuje żadna po-

tencjalna kwota, która mogłaby stanowić wynagrodzenie nabywcy.

W transakcjach sprzedaży wierzytelności własnych poza samym przeniesieniem tytułu prawnego do wierzytelności brak także jakichkolwiek czynności, które można by przypisać sprzedającemu i z których tytułu miałby otrzymać jakiekolwiek wynagrodzenie od podmiotu nabywającego wierzytelność. Jedyne kwotą, która przysługuje sprzedającemu w związku z realizacją cesji, jest bowiem kwota odpowiadająca cenie sprzedaży wierzytelności. Kwota ta otrzymana jest w związku z samą sprzedażą wierzytelności, a nie jakimikolwiek innymi czynnościami wykonywanymi na rzecz nabywcy.

Zdaniem Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej, przedstawionym w interpretacji indywidualnej z dnia 17 maja 2018 r.¹¹, zbycie wierzytelności nie stanowi świadczenia usługi, ponieważ jest ono jedynie przejawem wykonania prawa własności w stosunku do wierzytelności powstałej z innego tytułu (dostawy towaru lub świadczenia usługi). Celem i skutkiem takiej transakcji jest przejście wierzytelności na nabywcę. Przy czym na nabywcę przechodzi ogół uprawnień przysługujących dotychczasowemu wierzycielowi, który zostaje wyłączony ze stosunku zobowiązaniowego, jaki go wiązał z dłużnikiem. Wierzytelność przechodzi na nabywcę w takim stanie, w jakim była w chwili zawarcia umowy o przeważanie, a więc ze wszystkimi związanymi z nią prawami i brakami (np. przedawnieniem). W przypadku sprzedaży wierzytelności własnej nie można zakładać, że czynność ta może być wykonywana w ramach prowadzonej działalności gospodarczej.

Z uwagi na powyższe również sprzedaż wierzytelności własnych nie stanowi dostawy towarów ani odpłatnego świadczenia usług w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 marca 2004 r. i nie podlega opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług. Dotyczy to także sprzedaży wierzytelności za cenę odpowiadającą wartości nominalnej wierzytelności (na temat takich właśnie wierzytelności wypowiedział się organ w przywołanej interpretacji indywidualnej).

Jednocześnie zgodnie z ustawą z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych¹² opodatkowaniu podlegają m.in. umowy sprzedaży oraz zamiany rzeczy i praw

NOWOŚĆ WYDAWNICZA

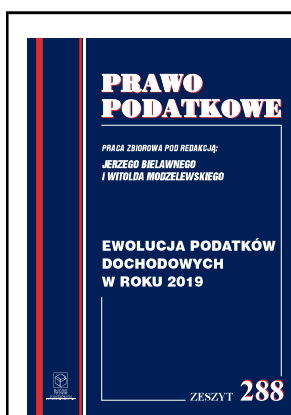
EWOLUCJA PODATKÓW DOCHODOWYCH W ROKU 2019

Praca zbiorowa pod redakcją Jerzego Bielawnego i Witolda Modzelewskiego

Niniejszym oddajemy do rąk Czytelników publikację będącą zbiorem artykułów napisanych przez pracowników Instytutu Studiów Podatkowych Modzelewski i Wspólnicy sp. z o.o., przedstawiających zmiany, które zaczęły obowiązywać w listopadzie 2018 r. i w 2019 r. w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz w ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych.

Stworzenie niniejszej publikacji stanowiło wyzwanie dla autorów i osób odpowiedzialnych za redakcję nie tylko ze względu na skomplikowaną materię podatków dochodowych w swojej istocie, lecz przede wszystkim mnogość nowelizacji, które weszły w życie w 2019 r., i ich złożoność.

Zeszyt 288, 204 strony, oprawa miękka cena 39 zł

majątkowych (art. 1 ust. 1 pkt 1 lit. a). Wierzytelność jest prawem majątkowym, a zatem jeżeli cesja wierzytelności przybierze postać umowy sprzedaży, to objęta jest zakresem art. 1 ust. 1 pkt 1 lit. a tej ustawy. Należy jednak zwrócić uwagę na to, że wspomniana ustawa przewiduje sytuacje, w których czynność mieszcząca się w jej zakresie przedmiotowym, np. umowa sprzedaży, jest wyłączona z opodatkowania. Stosownie do art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 9 września 2000 r. nie podlegają podatкови czynności cywilnoprawne inne niż umowa spółki i jej zmiany:

- 1) w zakresie, w jakim są opodatkowane podatkiem od towarów i usług;
- 2) jeżeli przynajmniej jedna ze stron jest zwolniona od podatku od towarów i usług z tytułu dokonania tej czynności, z wyjątkiem:
 - a) umów sprzedaży i zamiany, których przedmiotem jest nieruchomości lub jej część albo prawo użytkowania wieczystego, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, prawo do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej lub prawo do miejsca postojowego w garażu wielostanowiskowym lub udział w tych prawach,
 - b) umów sprzedaży udziałów i akcji w spółkach handlowych.

Mając na uwadze, że zarówno zbywca, jak i nabywca wierzytelności nie są z tytułu tej transakcji zobowiązani do zapłaty podatku od towarów i usług ani nie są z tego podatku zwolnieni, gdyż ich działania nie są w ogóle objęte zakresem regulacji ustawy z dnia 11 marca 2004 r., nie mogą korzystać ze zwolnienia przewidzianego w art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 9 września 2000 r. Pogląd taki został wyrażony m.in. w wyroku WSA w Gliwicach z dnia 5 lutego 2019 r.¹³ oraz w wyroku WSA w Poznaniu z dnia 6 marca 2019 r.¹⁴ Dopiero wówczas gdy cesjonariusz prowadzi działalność w zakresie obrotu wierzytelnościami, nabycie wierzytelności należy kwalifikować

na gruncie ustawy z dnia 11 marca 2004 r. jako usługę pośrednictwa finansowego podlegającą zwolnieniu od podatku od towarów i usług, a w rezultacie – nie podlegającą podatкови od czynności cywilnoprawnych¹⁵.

Przy umowie sprzedaży obowiązek podatkowy ciąży – stosownie do art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 9 września 2000 r. – na kupującym. Oznacza to, że w analizowanej sytuacji obowiązek podatkowy w podatku od czynności cywilnoprawnych z tytułu umowy sprzedaży wierzytelności ciąży na nabywcy, a stawka podatkowa wynosi 1% (art. 7 ust. 1 pkt 1 lit. b).

Przypisy:

- ¹ Tekst jednolity Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.
- ² Ciepła Helena. Art. 509. W: Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna, wyd. II. Wolters Kluwer Polska, 2018.
- ³ Tekst jednolity Dz.U. z 2018 r. poz. 2174 ze zm., dalej „ustawa z dnia 11 marca 2004 r.”.
- ⁴ Wyrok w sprawie C-93/10 Finanzamt Essen-NordOst v. GFKL Financial Services AG.
- ⁵ Szósta dyrektywa Rady z dnia 17 maja 1977 r. w sprawie harmonizacji ustawodawstw Państw Członkowskich w odniesieniu do podatków obrotowych – wspólny system podatku od wartości dodanej: ujednolicona podstawa wymiaru podatku (77/388/EWG), Dz. Urz. WE L 145 z 13.06.1977, s. 1, ze zm., Dz. Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 9, t. 1, s. 23.
- ⁶ Bartosiewicz Adam. Art. 8. W: VAT. Komentarz, wyd. XIII. Wolters Kluwer Polska, 2019.
- ⁷ I FPS 5/11.
- ⁸ I FSK 828/14.
- ⁹ II FSK 3491/15.
- ¹⁰ 0114-KDIP4.4012.188.2018.1.IT.
- ¹¹ 0111-KDIB3-1.4012.191.2018.2.WN.
- ¹² Tekst jednolity Dz.U. z 2019 r. poz. 1519 ze zm., dalej „ustawa z dnia 9 czerwca 2000 r.”.
- ¹³ I SA/GI 1293/18.
- ¹⁴ I SA/Po 989/18.
- ¹⁵ Ofiarski Zbigniew, Art. 2. W: Komentarz do ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych, [w:] Ustawa o opłacie skarbowej. Ustawa o podatku od czynności cywilnoprawnych. Komentarz, wyd. IV. Wolters Kluwer Polska, 2018.

Artykuł do redakcji wpłynął: 8.01.2020 r.

Zweryfikowaną wersję po recenzji otrzymano: 28.01.2020 r.

Adres autora: sebastian.kopacz@isp-modzelewski.pl